

Особливості картини світу та успішність міжкультурної адаптації студентів-іноземців

Borysova A.O. Features of the world picture and success of cross-cultural adaptation of students-foreigners / A.O. Borysova // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostiuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / scientific editing by S.D. Maksymenko, L.A. Onufrieva. – Issue 29. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2015. – P. 81–93.

А.О. Борисова. Особливості картини світу та успішність міжкультурної адаптації студентів-іноземців. У статті проаналізовано взаємозв'язок між особливостями картини світу та показниками міжкультурної адаптації студентів-іноземців у країні навчання. Виявлено, що картина світу є результатом суб'єктивної інтерпретації людиною зовнішньої та внутрішньої реальності, який дозволяє приймати рішення та реалізовувати їх у цілеспрямованій поведінці. Визначено, що в структурі картини світу можна виділити такі елементи: уявлення про себе (образ-Я), уявлення про інших людей, уявлення про навколишній світ, уявлення про власне життя. Сформульовано припущення про те, що особливості картини світу є суттєвим фактором міжкультурної адаптації і зумовлюють успішність особистісного та професійного розвитку, а також психічного благополуччя студентів-іноземців у країні навчання. Показано, що показниками успішності міжкультурної адаптації іноземних студентів у країні навчання є сформованість адаптивного та інтерактивного стилів адаптації, високий рівень суб'єктивної задоволеності якістю життя, помірне переживання культурного шоку. Зроблено висновок про те, що про неуспішність міжкультурної адаптації свідчать сформованість адаптаційних стратегій депресивності, ностальгії та відчуженості, низька суб'єктивна якість життя, глибокий культурний шок. У результаті емпіричного дослідження доведено, що успішність або неуспішність пристосування іноземних студентів пов'язана з певними особливостями їх картини світу, які можна визнати оптимальними щодо міжкультурної адаптації в країні навчання. Виявлено, що до оптимальних особливостей картини світу належать позитивний образ-Я та образ інших людей; уявлення про доброту, справедливість, контрольованість оточуючого світу, осмисленість і контрольованість життя.

Ключові слова: студенти-іноземці, міжкультурна адаптація, картина світу, образ-Я, образ інших, образ соціального світу, ставлення до життя.

А.А. Борисова. Особенности картины мира и успешность межкультурной адаптации студентов-иностранцев. В статье проанализирована взаимосвязь между особенностями картины мира и показателями межкультурной адаптации студентов-иностранцев в стране обучения. Выявлено, что картина мира является результатом субъективной интерпретации человеком внешней и внутренней реальности, который позволяет принимать решения и реализовывать их в целенаправленном поведении. Определено, что в структуре картины мира можно выделить такие элементы: представление о себе (образ-Я), представление о других людях, представление об окружающем мире, представление о собственной жизни. Сформулировано предположение о том, что особенности картины мира являются существенным фактором межкультурной адаптации и определяют успешность личностного и профессионального развития, психического благополучия студентов-иностранцев в стране обучения. Показано, что показателями успешности межкультурной адаптации иностранных студентов в стране обучения являются сформированность адаптивного и интерактивного стилей адаптации, высокий уровень субъективной удовлетворенности качеством жизни, умеренное переживание культурного шока. Сделан вывод о том, что о неуспешности межкультурной адаптации свидетельствуют сформированность адаптационных стратегий депрессивности, ностальгии и отчужденности, низкое субъективное качество жизни, глубокий культурный шок. В результате эмпирического исследования доказано, что успешность или неуспешность приспособления иностранных студентов связана с определенными особенностями их картины мира, которые можно признать оптимальными относительно межкультурной адаптации в стране обучения. Выявлено, что к оптимальным особенностям картины мира относятся позитивный образ-Я и образ других людей; представление о доброте, справедливости, контролируемости окружающего мира, осмысленность и контролируемость жизни.

Ключевые слова: студенты-иностранцы, межкультурная адаптация, картина мира, образ-Я, образ других, образ социального мира, отношение к жизни.

Постановка проблеми. Одним із проявів стрімкого розгортання глобалізаційних процесів у сучасному світі є невинне збільшення кількості молодих людей, які задля отримання вищої освіти від'їжджають на досить тривалий час в іншу країну. Прагнення молоді навчатися у закордонних вишах, з одного боку, є позитивним явищем, оскільки сприяє інтеграції представників різних культурних, етнічних, релігійних та ін. груп. З другого боку, поширення освітньої міграції породжує значну кількість суттєвих соціально-психологічних проблем, зокрема тих, що пов'язані з різними складностями міжкультурної адаптації у країні навчання, з якими іноземні студенти стикаються навіть за найсприятливіших умов. Очевидні та приховані роз-

біжності різних культур, з якими освітній візитер стикається в процесі пристосування до умов навчання у вишій іншій країні, викликають у нього досить суттєві зміни світогляду, емоційно-вольової сфери, особистісних якостей.

Для розуміння сутності змін, що відбуваються у світогляді студента-іноземця під час перебування в країні навчання, найбільш змістовною психологічною категорією є категорія «картина світу». Отже, дослідження картини світу студентів-іноземців, особливостей її динаміки та впливу на перебіг адаптації в країні навчання є актуальною проблемою сучасної психології.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Введення категорії «образ (картина) світу» в науковий обіг психології є одним із найважливіших доробків класика радянської психології – О. Леонтєва. Вчений не запропонував чіткого визначення цього поняття, але сформулював фундаментальні теоретичні положення, що є актуальними базовими методологічними принципами розуміння образу світу [2]. Поняття образу світу сформульовано послідовником О. Леонтєва, С. Смирновим, який визначив його як «певну сукупність або впорядковану систему знань людини про світ, про себе, про інших людей та ін., яка опосередковує, переломлює через себе будь-який зовнішній вплив» [3, с. 142].

Дослідженнями картини (образу) світу займалися також В. Абраменкова, С. Аверинцев, Ю. Аксьонова, О. Артем'єва, О. Асмолов, Є. Клімов, Н. Корольова, В. Лучков, С. Максименко, В. Петухов.

У сучасній психології картина (образ) світу розглядається як результат суб'єктивної інтерпретації людиною зовнішньої та внутрішньої реальності, який дозволяє їй орієнтуватися в тому, що відбувається, приймати більш-менш адекватні рішення та реалізовувати їх у цілеспрямованій поведінці. Так, Г. Берулава образ світу визначила як «особистісно зумовлене, від початку невідрефлексоване, інтегративне ставлення суб'єкта до себе та оточуючого світу, що несе в собі ірраціональні установки, що є в суб'єкта» [1, с. 40].

Сьогодні проведено значну кількість досліджень феномена картини світу, зокрема вивчено особистісні смисли та суб'єктивні образи в картині світу (Г. Берулава); типологію картини світу (Г. Берулава, О. Івашкін); основи становлення образу світу дітей шкільного віку (І. Бушай); взаємозв'язок образу світу з процесом самореалізації (М. Іванов); смислові утворення в картині світу (Н. Корольова); взаємозв'язок образу світу та рефлексивного самоздійснення (О. Кривопишна); етнопсихологічні

особливості картини світу (О. Лозова, І. Маякова, Л. Спиридонова); особливості відображення часової складової образу світу (Р. Свинаренко); структуру і функції образу світу в практичній діяльності людини та побудові образу життя (В. Серкін). Втім, не всі важливі аспекти проблеми картини світу знайшли свої відображення у психологічних дослідженнях. Наукового пошуку потребує перевірка припущення про те, що особливості картини світу є суттєвим фактором міжкультурної адаптації та зумовлюють успішність особистісного і професійного розвитку та психічного благополуччя студента-іноземця в країні навчання.

Метою цього дослідження було вивчення взаємозв'язків між особливостями картини світу студентів-іноземців та показниками успішності їх міжкультурної адаптації в країні навчання.

Викладення основного матеріалу дослідження. У якості досліджуваних взяли участь 214 іноземних студентів віком 19–25 років, громадян Китаю, країн Африки, арабських країн та країн сходу колишнього СРСР. Дослідження проводилося у державних навчальних закладах IV рівня акредитації м. Харкова.

Вихідним положенням для підбору методик психологічної діагностики особливостей картини світу студентів-іноземців було уявлення про те, що структурно цей психічний феномен може бути диференційований на: уявлення про себе (образ-Я), уявлення про інших людей, уявлення про навколишній світ, уявлення про своє життя [1, с. 41]. На основі цього положення було обрано такі методики: «Метод діагностики міжособистісних ставлень» (МДМС) Л. Собчик; «Особистісний диференціал» (ОД); методика «Атрибутивні характеристики» (АХ) Н. Іванової; «Тест смисложиттєвих орієнтацій» (СЖО) Д. Леонтьєва; Опитувальник соціальних аксіом SAS-60 М. Бонда та К. Леунга; Шкала базисних переконань (ШБП) Р. Янофф-Бульман.

Особливості пристосування іноземних студентів до соціокультурних особливостей країни навчання вивчалися за допомогою опитувальника адаптації особистості до нового соціокультурного середовища Л. Янковського. Показники переживання та суб'єктивної оцінки успішності процесу міжкультурної адаптації досліджувалися за допомогою методики на виявлення ступеня вираженості культурного шоку І. Мнацканян та методики оцінки якості життя Р. Еліота в адаптації Н. Водоп'янової.

Для оцінки взаємозв'язку особливостей картини світу студентів іноземців та показників успішності їх міжкультурної адаптації було проведено кореляційний аналіз. На першому ета-

пі статистичної обробки даних було виявлено значну кількість статистично значущих взаємозв'язків між показниками методик, використаних для діагностики особливостей уявлення про себе (образу-Я як складової картини світу), та показників успішності міжкультурної адаптації. Статистично значущі коефіцієнти кореляції наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Показники взаємозв'язку (r_{xy}) особливостей образу-Я в картині світу та показниками успішності міжкультурної адаптації

		Показники адаптації за тестом Л. Янковського						Якість життя	Культурний шок
		Адаптивність	Конформність	Інтерактивність	Депресивність	Ностальгія	Відчуженість		
МДМС	Індекс доброзичливості	0,141*		0,149*		-0,159*	-0,171*	0,153*	-0,155*
	Індекс лідерства	0,158*	-0,167*	0,139*	-0,146*			0,144*	-0,147*
ОД	Оцінка	0,245***		0,154*	-0,176*	-0,22**	-0,162*	**	-0,154*
	Сила	0,197**	-0,166*	0,225**	-0,177*	-0,151*		0,166*	-**
	Активність	0,202**	-0,19**	0,198**		-0,163*		0,158*	-0,168*
АХ	Позитивні	0,217**		0,25***	-0,21**		-0,165*	0,15*	-0,211**
	Нейтральні		0,224**		0,141*				
	Негативні	-0,171*		-0,21**	0,152*	0,15*	0,214**		0,224**
СЖО	Локус контролю – Я	0,341***	-0,144*	0,1**	-0,139*		-0,147*	0,172*	-0,19**
ШВП	Цінність власного Я	0,139*		0,172*	-0,14*	-0,174*	-0,198**	0,217**	-0,143*
	Ступінь самоконтролю	0,199**	-0,172*	0,145*					-0,177*
	Ступінь удачливості, везіння	0,159*			0,199**	-0,178*	-0,185**	0,18*	-0,191**

Примітки: * – $p < 0,05$; ** – $p < 0,01$; *** – $p < 0,001$.

Результати статистичного аналізу, наведені у табл. 1, показують наявність тісних взаємозв'язків між показниками успішності соціокультурної адаптації іноземних студентів і їх уявленнями щодо власної доброзичливості та лідерських якостей у міжособистісних стосунках.

Оцінки досліджуваних за адаптивним стилем соціокультурної адаптації утворили значущі прямі зв'язки зі значеннями індексу доброзичливості та лідерських якостей, результатами за всіма факторами особистісного диференціалу, кількістю позитивних уявлень в автостереотипах, інфернальним локусом контролю щодо власного «Я», сформованістю позитивних базових переконань. Зворотні зв'язки встановлено за кількістю негативних автостереотипів.

Аналогічні взаємозв'язки встановлено між показниками образу-Я в картині світу студентів іноземців і їх оцінками інтерактивного стилю міжкультурної адаптації та суб'єктивною оцінкою якості життя (див. табл. 1).

Високі оцінки за адаптивним стилем соціокультурної адаптації свідчать про прагнення мігрантів до самореалізації, високий рівень активності, впевненості у стосунках з оточуючими, планування власного майбутнього, задоволеність власним соціальним оточенням. Сформованість інтерактивного стилю адаптації виявляється в активному входженні до середовища, налаштування на розширення соціальних зв'язків, критичності до власної поведінки, спрямованості на співпрацю з іншими людьми, самоконтролі з урахуванням дійсних соціальних норм і цінностей. Виходячи з цих характеристик, дані табл. 1 дозволяють стверджувати, що два найбільш конструктивні і прогностично успішні стилі міжкультурної адаптації та високий рівень суб'єктивної задоволеності власним життям в усіх його сферах пов'язані з такими особливостями картини світу іноземних студентів в аспекті образу-Я:

- сприйняття себе як доброзичливої, позитивної особи, наділеної лідерськими якостями, здатністю подобатися оточуючим та вести їх за собою (за «Методом діагностики міжособистісних ставлень» Л. Собчик);
- високий рівень самоповаги та самоприйняття себе як особистості, задоволеність собою, відчуття власної привабливості; впевненість у собі, схильність покладатися на власні зусилля в складних ситуаціях, переконання у розвитку вольових якостей, здатність до самоконтролю; сприйняття себе як активного, енергійного, товариського (за «Особистісним диференціалом»);
- визнання наявності в себе значної кількості соціально схвалюваних, позитивних рис особистості (за методикою «Атрибутивні характеристики»);
- уявлення про себе як сильну особистість, яка має достатній ступінь свободи вибору та здатність вибудовувати своє

життя у відповідності до власних цілей, інтересів, планів та уподобань (за «Тестом СЖО»);

- наявність позитивних базових переконань щодо безперечної цінності власного «Я», високого ступеня самоконтролю над подіями, значної міри особистісної удачливості та везіння (за «Шкалою базових переконань»).

Зворотний зв'язок із зазначеними особливостями картини світу утворили оцінки досліджуваних за глибиною переживання культурного шоку, а також такими стилями соціокультурної адаптації, як депресивний, ностальгічний та відчужений (див. табл. 1). Зазначені стилі можна однозначно оцінити як деструктивні та прогностично несприятливі, оскільки депресивність свідчить про дисгармонію особистості та похмуре сприйняття світу, відчуття тривоги та безпорадності; ностальгія – про відчуття втрати зв'язку з культурою та причетності до неї, смуток та меланхолію через відчуття роз'єднаності з традиційними цінностями та нормами поведінки; відчуженість – про неприйняття нового соціуму з його цінностями та нормами, низьку самооцінку, стурбованість своєю ідентичністю та соціальним статусом, неузгодженість домагань і можливостей. Отже, дані, наведені у табл. 1, свідчать про те, що дезадаптивні стилі міжкультурного пристосування та надмірне переживання культурного шоку пов'язані з негативними особливостями картини світу в аспекті образу-Я студентів іноземців.

Конформний стиль соціокультурної адаптації виявився пов'язаним (див. табл. 1) із невисоким індексом лідирування (за «Методом діагностики міжособистісних ставлень»), низькими оцінками за факторами «сили» та «активності» «Особистісного диференціалу», схильністю оцінювати себе нейтральними характеристиками (за методикою «Атрибутивні характеристики»), невпевненістю у можливості контролювати події власного життя (низькі оцінки за шкалою «локус контролю-Я Тесту СЖО) та низьким ступенем самоконтролю (за «Шкалою базових переконань»). Отже, можна дійти висновку, що студентам-іноземцям із адаптаційними особливостями конформістів притаманні такі переконання щодо Я-образу: відсутність лідерських якостей, слабкість самоконтролю, низький рівень активності, нейтральність автостереотипів, невпевненість у можливості контролювати власне життя.

Наступний етап статистичної обробки даних передбачав кореляційний аналіз результатів вивчення уявлень про інших людей і показників міжкультурної адаптації. Статистично значущі результати наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Показники взаємозв'язку (r_{xy}) особливостей образу інших в картині світу та показниками успішності міжкультурної адаптації

		Показники адаптації за тестом Л. Янковського						Якість життя	Культурний шок
		Адаптивність	Конформність	Інтерактивність	Депресивність	Ностальгія	Відчуженість		
МДМС	Індекс доброзичливості	0,141*		0,41***			-0,217**	0,142*	-0,198**
	Індекс лідерства		0,15*						
ОД	Оцінка	0,194**	0,156*	0,195**	-0,177*	-0,121**	-0,225**	0,201**	-0,241**
	Сила		0,178*						-0,146*
	Активність								-0,162*
АХ	Позитивні	0,154*	0,158*	0,172*			-0,192**	0,159*	-0,171*
	Нейтральні				0,215**	0,132*			
	Негативні	-0,21**	-0,151*	-0,199**			0,157*	-0,161*	0,173*
ШБП	Доброта людей	0,161*	0,324***	0,163*	-0,221**	-0,224**	-0,199**	0,145*	-0,193**
SAS	Соціальний цинізм	-0,173*		-0,215**	0,165*	0,142*	0,311***	-0,211**	0,227**

Примітки: * – $p < 0,05$; ** – $p < 0,01$; *** – $p < 0,001$.

Результати статистичного аналізу, наведені в табл. 2, показують наявність значущих прямих взаємозв'язків між показниками успішності міжкультурної адаптації та певними особливостями сприйняття оточуючих людей студентами-іноземцями. Так, схильність до адаптивного та інтерактивного стилю соціокультурного пристосування, високі суб'єктивні оцінки якості життя притаманні досліджуваним, які мають такі уявлення щодо оточуючих у структурі своєї картини світу: доброзичливість (за «Методом діагностики міжособистісних ставлень»), високий рівень привабливості (за «Особистісним диференціалом»), позитивні якості (за методикою «Атрибутивні характеристики»), доброта (за «Шкалою базових переконань»).

Сформованість деструктивних стилів міжкультурної адаптації (депресивного, ностальгічного та відчуженого), низький рівень задоволеності життям та інтенсивні переживання куль-

турного шоку за даними табл. 2 притаманні студентам-іноземцям із такими особливостями образу інших людей: переконання в наявності значної кількості негативних особистісних якостей та цинічний, песимістичний погляд на людську природу взагалі.

На наступному етапі обробки даних результати кореляційного аналізу показали наявність значної кількості статистично значущих зв'язків (див. табл. 3) між особливостями уявлень студентів-іноземців про навколишній світ і показниками успішності їх міжкультурної адаптації.

Таблиця 3

Показники взаємозв'язку (r_{xy}) особливостей образу світу та показники успішності міжкультурної адаптації

		Показники адаптації за тестом Л. Янковського					Якість життя	Культурний шок	
		Адаптивність	Конформність	Інтерактивність	Депресивність	Ностальгія			Відчуженість
SAS	Соціальна гнучкість	0,222**	0,178*	0,209**		-0,51*	-0,15*	0,139*	-0,161*
	Контроль долі	-0,181*	0,189*	-0,219**	0,156*				0,148*
	Релігійність		0,207**						
ШБП	Прихильність оточуючого світу	0,156*		0,301***	-0,176*	-0,179*	-0,159*	0,149*	-0,229**
	Справедливість світу	0,143*		0,176*	-0,145*			0,157*	-0,225**
	Контрольованість світу			0,298***		-0,17*	-0,175*	0,145*	
	Випадковість як принцип розподілення подій	-0,175*	0,176*	-0,178*	0,207**				0,151*

Примітки: * – $p < 0,05$; ** – $p < 0,01$; *** – $p < 0,001$.

За даними, наведеними у табл. 3, можна визначити, що для студентів-іноземців із високими показниками успішності міжкультурної адаптації (здатність до адаптивності та інтерактивності як конструктивних стратегій соціокультурного пристосування, висока загальна задоволеність якістю власного життя, помірне переживання культурного шоку) притаманні певні переконання щодо оточуючого соціального світу: віра у наявність багатьох варіантів розв'язань проблем і невизначених обставин, незгода сприймати соціальні ситуації як такі, що контролюються долею та іншими непідвладними людині силами (за «Опиту-

вальником соціальних аксіом»); наявність позитивних переконань у прихильності та справедливості оточуючого світу, незгода приймати випадковість за принцип виникнення подій (за Шкалою базових переконань).

Сформованість деструктивних адаптаційних стратегій (депресивність, ностальгія, відчуженість), низька задоволеність якістю життям та глибокі дезорганізуючі переживання культурного шоку, відповідно до даних табл. 3, властиві студентам-іноземцям із такими змістовими особливостями картини світу: невіра в існування багатьох альтернативних варіантів розв'язання проблем, погляд на соціальні ситуації як на майже невідконтрольну людині (за «Опитувальником соціальних аксіом»); невіра у прихильність, справедливість і контрольованість оточуючого світу, переконання у суттєвому впливі випадку як принципу контролю подій (за «Шкалою базових переконань»).

Статистичний аналіз результатів вивчення картини світу та міжкультурної адаптації студентів-іноземців показав наявність значної кількості значущих зв'язків між особливостями уявлень про життя та показниками успішності пристосування до нових соціокультурних умов (див. табл. 4).

Таблиця 4

Показники взаємозв'язку (r_{xy}) особливостей образу життя в картині світу та показниками успішності міжкультурної адаптації

		Показники адаптації за тестом Л. Янковського						Якість життя	Культурний шок
		Адаптивність	Конформність	Інтерактивність	Депресивність	Ностальгія	Відчуженість		
СЖО	Ціль	0,154*		0,162*	-0,145*			0,172*	
	Процес	0,163*		0,34***	-0,151*	-0,17*	-0,163*	0,227**	-0,221**
	Результат	0,192**		0,197**	-0,212**	-0,154*		0,*	-0,219**
	Локус контролю життя	0,179*	-0,17*	0,311***		-0,191**	-0,159*	0,215**	-0,139*
	Загальний	0,173*		0,159*	-0,193*	-0,139*		0,171*	-0,149*
SAS	Нагорода за зусилля	0,151*	-0,172*	0,197**		-0,142*		0,167*	-0,209**

Примітки: * – $p < 0,05$; ** – $p < 0,01$; *** – $p < 0,001$.

Дані, наведені у табл. 4, свідчать про те, що студентам-іноземцям із високими показниками успішності міжкультурної

адаптації притаманні певні особливості картини світу щодо уявлень про власне життя:

- високий рівень загальної осмисленості життя, наявність значної кількості життєвих цілей і прагнень, сприйняття життя як цікавого та насиченого подіями процесу, високий рівень задоволеності досягнутими на життєвому шляху результатами, задоволеність самореалізацією, переконання в здатності контролювати життя, вільно приймати рішення (за тестом «СЖО»);
- переконання про те, що зусилля, спрямовані на організацію життя, призводять до позитивних результатів (за «Опитувальником соціальних аксіом»).

Низький рівень осмисленості життя та невіра в отримання нагороди за життєві зусилля притаманні студентам-іноземцям зі сформованими деструктивними стратегіями міжкультурної адаптації, низькою суб'єктивною якістю життя та інтенсивними переживаннями культурного шоку (див. табл. 4).

Висновки. У дослідженні вивчено взаємозв'язок між особливостями картини світу студентів-іноземців та показниками успішності їх міжкультурної адаптації в країні навчання. Отримані результати дозволяють встановити:

- показники успішності міжкультурної адаптації іноземних студентів, якими є сформованість адаптивного та інтерактивного стилів адаптації, високий рівень суб'єктивної якості життя, помірне переживання культурного шоку;
- про неуспішність міжкультурної адаптації свідчать сформованість адаптаційних стратегій депресивності, ностальгії та відчуженості, низька суб'єктивна якість життя, глибокий культурний шок;
- успішність або неуспішність пристосування іноземних студентів пов'язана з певними особливостями їх картини світу, які можна визнати оптимальними щодо міжкультурної адаптації в країні навчання;
- щодо оптимальних особливостей картини світу належать позитивний образ-Я та образ інших людей; уявлення про доброту, справедливість, контрольованість оточуючого світу, високий рівень осмисленості життя та віра у винагороджуваність життєвих зусиль.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні умов та механізмів психологічного сприяння міжкультурній адаптації студентів-іноземців через формування оптимальних особливостей їх картини світу.

Список використаних джерел

1. Берулава Г.А. Образ мира как ориентировочная основа индивидуальных паттернов психической активности / Г.А. Берулава, М.М. Берулава // Роль стереотипов в психической активности личности. – М. : Изд-во «Гуманитарная наука», 2010. – 157 с.
2. Леонтьев А.Н. Образ мира / А.Н. Леонтьев // Избранные психологические произведения. – М. : Педагогика, 1983. – С. 251–261.
3. Смирнов С.Д. Психология образа: проблема активности психического отражения мира / С.Д. Смирнов. – М. : Изд-во МГУ, 1985. – 231 с.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Berulava G.A. Obraz mira kak orientirovochnaja osnova individu-al'nyh patternov psihicheskoy aktivnosti / G.A. Berulava, M.M. Berulava // Rol' stereotipov v psihicheskoy aktivnosti lichnosti. – M. : Izd-vo «Gumanitarnaja nauka», 2010. – 157 s.
2. Leont'ev A.N. Obraz mira / A.N. Leont'ev // Izbrannye psihologicheskie proizvedenija. – M. : Pedagogika, 1983. – S. 251–261.
3. Smirnov S.D. Psihologija obraza: problema aktivnosti psihicheskogo otrazhenija mira / S.D. Smirnov. – M. : Izd-vo MGU, 1985. – 231 s.

A.O. Borysova. Features of the world picture and success of cross-cultural adaptation of students-foreigners. The correlation between the features of the world picture and indexes of cross-cultural adaptation of students-foreigners in the country of studies is analysed in the article. It is educed that the world picture is the result of human's subjective interpretation of external and internal reality that allows to make and to realize decisions. It is certain that it is possible to distinguish such elements in the structure of the world picture: ideas about self (self-image), ideas about other people, ideas about the surrounding world, ideas about own life. The article contains supposition that features of the world picture are the substantial factor of cross-cultural adaptation and predetermine success of personality and professional development and psychical prosperity of students-foreigners in the country of studies. It is shown that the indexes of cross-cultural adaptation success are adaptive and interactive styles of adaptation, high level of subjective satisfaction by life quality, moderate experiencing of culture shock. We drew the conclusion that forming of adaptation strategies of depression, nostalgia and estrangement, low subjective life quality, deep culture shock testify about unsuccessful cross-cultural adaptation of students-foreigners in the country of studies. It is

well-proven as a result of empiric research, that success or unsuccess of foreign student's adaptation is related to the certain features of their world pictures. The features of world pictures of successful foreign students are confessed as optimal for the cross-cultural adaptation in the country of studies. It is educed that optimal features of the world picture are positive self-picture and picture of other people; ideas about kindness, justice, testability of the surrounding world, saturated sense of life and testability of life.

Key words: students-foreigners, cross-cultural adaptation, world picture, self-image, images of other people, image of the surrounding world, attitude to life.

Received February 08, 2015

Revised February 19, 2015

Accepted March 14, 2015

УДК 37.017.92/93-057.875

Я.М. Бугерко

metodology@gmail.com

Ціннісні виміри духовної культури СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Buherko Y.M. The value survey of students' spiritual culture / Y.M. Buherko // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostyuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / scientific editing by S.D. Maksymenko, L.A. Onufrieva. – Issue 29. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2015. – P. 93–104.

Я.М. Бугерко. Ціннісні виміри духовної культури студентської молоді. У статті розглянуто психологічні особливості ціннісного самовизначення студентів в освітньому просторі ВНЗ, показано університетську освіту як складну систему продукування особливого соціокультурного і психодуховного середовища, яке сприяє зростанню духовно-творчого потенціалу студентів, реалізації їх конструктивної діяльнісної позиції щодо ціннісного формування власного буття, реалізації свого духовного призначення. Проаналізовано розвиток духовної культури студентів як процес поглиблення самопізнання, готовність і здатність молоді людини осягати і переосмислювати духовний досвід, реалізувати потребу в ціннісному самовизначенні. Розкрито духовний досвід як один із компонентів змісту освітнього процесу, специфічна своєрідність якого полягає в тому, що, на відміну від фахових знань, він не може задаватися за допомогою традиційних програмно-методичних засобів, а вимагає